

До спеціалізованої вченої
ради Д 08.727.02
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26

ВІДГУК

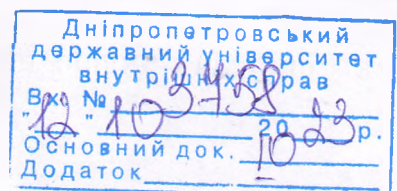
офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
заслуженого юриста України Сербина Руслана Андрійовича –
на дисертацію Тюрі Юлії Іванівни за темою:
«Адміністративно-правовий механізм реалізації правової доктрини у сфері
штучного інтелекту в Україні», подану на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право
і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження. На підставі вивчення дисертації, реферату дисертації та копій публікацій здобувача Тюрі Ю.І., слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що Конституція України у ч. 11 ст. 92 проголосила, що виключно законами України визначається організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики. Таке положення Основного Закону ще у 1996 році по суті закріпило основи того, що інформатизація є настільки важливою, що вона має визначатися виключно законами України. У XXI столітті, в епоху в першу глобалізації, проблема функціонування різних інформаційних систем стала в один ряд із проблемами перенаселення та глобального потепління. В першу чергу це пов'язано із надактивним розвитком штучного інтелекту.

В цілому, можна з упевненістю сказати, що порушені авторкою у дисертаційному дослідженні проблеми та запропоновані шляхи їх вирішення також підтверджують актуальність обраної теми наукового пошуку.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, обумовлюється передусім тим, що завдання дослідження, методологія і

методика роботи, її науковий інструментарій виглядають обґрунтованими з точки зору вимог до наукового дослідження такого рівня.

Аналіз структури дисертаційного дослідження показує, що остання логічно пов'язана з визначеними метою, задачами, об'єктом і предметом дослідження і передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної авторкою теми. Дисертація складається з основної частини (вступу, чотирьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 375 сторінок, з яких основний текст дисертації займає 311 сторінок, список використаних джерел розташований на 42-х сторінках (377 найменувань), додатки – на 4-х сторінках.

У Першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження правової доктрини у сфері штучного інтелекту в Україні», що складається з двох підрозділів, здійснено огляд наукових досліджень і публікацій, пов'язаних із предметом дисертаційного дослідження, а також обґрунтовано вибір методики його проведення.

Розділ Другий «Адміністративно-правові засади реалізації правової доктрини у сфері штучного інтелекту в Україні», що складається з трьох підрозділів, дисертанткою розкрито квінтесенцію публічного адміністрування діяльності з розробки штучного інтелекту в Україні завдяки розумінню його поняття, об'єкту і предмету, мети, завдань, методів, видів, функцій та принципів

Третій Розділ «Компаративістичне дослідження правової доктрини у сфері штучного інтелекту» (складається з трьох підрозділів) ведеться мова про зарубіжний досвід правової доктрини у сфері штучного інтелекту.

У Розділі 4 «Стратегічні напрями дослідження правової доктрини у сфері штучного інтелекту», що складається з двох підрозділів, сформульовано основні напрями вдосконалення правового забезпечення використання штучного інтелекту в Україні. Доведено, що для покращення нормативної бази адміністративно-правового регулювання публічного адміністрування

розгляданого виду діяльності Положення про Міністерство цифрової трансформації України слід доповнити завданням для Мінцифри, що має полягати у формуванні та реалізації цим міністерством державної політики у сфері створення, впровадження та використання технологій штучного інтелекту в Україні.

Як позитивну рису слід відзначити ту обставину, що висновки після кожного із розділів роботи сформульовані авторкою досить чітко та відображають головні положення дослідження. Загалом можна зробити висновок, що структура дисертації Ю.І. Тюрі повністю відповідає логіці наукового пошуку та дозволила авторці послідовно зупинитися на основних проблемних питаннях предмета дослідження.

Викладені у вступі та розділах основної частини дисертації положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, перспективними для наукового дослідження.

Про перспективність і доцільність, а також своєчасність звернення наукового пошуку Ю.І. Тюрі до проблеми адміністративно-правового механізму реалізації правової доктрини у сфері штучного інтелекту в Україні, свідчить те, що тема й зміст дисертаційного дослідження узгоджується з Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, визначеними Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019, Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Національною Стратегією сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки, затвердженою Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021, Стратегією реформування державного управління України на 2022-2025 роки, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р., Концепцією розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2020 р. № 1556-р.

Про обґрунтованість отриманих даних і сформульованих висновків

свідчить аналіз теоретичної основи дисертації, її інформаційного та емпіричного підґрунтя. При написанні роботи авторка опрацювала достатній масив наукової літератури: наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі теорії права, адміністративного, цивільного права, філософії та ін.

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять відомості щодо особливостей застосування штучного інтелекту в Україні та світі, їх кількісних та якісних показників, опубліковані дані щодо впливу штучного інтелекту на різні сфери суспільної діяльності.

Зібраний теоретичний та емпіричний матеріал аналізується з використанням різноманітних методів наукового пошуку. Належна методологія дослідження є підтвердженням достовірності наукових положень, висновків і результатів, викладених у рецензованій роботі.

Наукова новизна висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає в тому, що що в дисертації вперше комплексно з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень правової науки на системному рівні аналізу та узагальнення виявлено, описано і пояснено феномен адміністративно-правового механізму реалізації правової доктрини у сфері штучного інтелекту в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачкою. Основні з них такі:

вперше:

– сформовано цілісну концепцію адміністративно-правового механізму реалізації правової доктрини у сфері штучного інтелекту в Україні як системи знань адміністративного, інформаційного, кримінального та цивільного права, публічного управління та адміністрування, сутність якої полягає у тому, що відносини між авторами комп'ютерних програм як суб'єктами інтелектуальної власності мають бути максимально врегульовані правом та прогнозовані, при чому штучний інтелект може бути частиною комп'ютерної програми із розширеними можливостями максимально приближеними до інтелекту людини і здатності діяти більш розширено в межах програми;

– сформульовано авторське визначення поняття механізму адміністративно-правового регулювання діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту, під яким слід розуміти систему чітко структурованих і взаємопов'язаних адміністративно-правових засобів та правових явищ, що упорядковують, охороняють та розвивають суспільні відносини у галузі публічного адміністрування діяльності, пов'язаної зі створенням, впровадженням та використанням технологій штучного інтелекту з метою ефективного забезпечення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, державних та громадських інтересів;

– доведено, що адміністративно-правове регулювання діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту в Україні потребує розробки та прийняття необхідної адміністративно-правової бази, до якої, у першу чергу, має належати закон України «Про правовий статус штучного інтелекту та загальні засади створення, впровадження та використання його технологій в Україні», а деталізацію та уточнення його положень доцільно реалізувати у підзаконних нормативно-правових актах різної юридичної сили і відповідного спрямування;

– запропоновано поділяти адміністративно-правові гарантії забезпечення розвитку штучного інтелекту в Україні залежно від їх функціонального призначення на інституційні, функціональні та організаційні (інституційні – адміністративно-правові норми, що забезпечують правову основу діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту та її публічного адміністрування; функціональні – норми адміністративного права, що забезпечують створення сприятливих умов для розвитку технологій штучного інтелекту, а також захищають права та інтереси фізичних або юридичних осіб, які задіяні у діяльності зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту; організаційні – адміністративно-правові норми, що регламентують діяльність органів публічного адміністрування стосовно здійснення контролю та моніторингу за діяльністю зі створення, впровадження та використання штучного інтелекту);

– встановлено, що у найрозвиненіших країнах світу штучний інтелект фігурує в якості статусу «електронної особи», однак проблематика її правового статусу, авторських прав та інших особливостей звернення до роботи штучного інтелекту тяжіє до вирішення на наднаціональному рівні – рівень міжнародних конвенцій, договорів та нормативно-правових актів різних державних об'єднань (Європейський Союз, БРІКС, Арабська Ліга та ін.);

– доведено, що основою європейського підходу є визначення певних заходів щодо досягнення «екосистеми досконалості» та «екосистеми довіри» штучного інтелекту на європейському, національному та регіональному рівнях. «Екосистема досконалості» умовно являє собою певну систему взаємодії на всіх рівнях представників приватних та державних секторів, у тому числі малих та середніх підприємств, на засадах партнерства з мобілізацією власних ресурсів, починаючи з етапу досліджень та інновацій до створення стимулів для прискорення впровадження технологічних рішень на основі штучного інтелекту. Основними факторами, що стримують широке використання технологій штучного інтелекту, окрім нестачі інвестицій та практичних навичок щодо його використання, є брак довіри до зазначених технологій з боку громадськості. Відповідно нормативна база щодо штучного інтелекту повинна створити унікальну «екосистему довіри», ключовими ознаками якої є відповідність правилам Європейського Союзу, включаючи правила захисту основних прав людини і прав споживачів.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати проведеного дослідження мають теоретичне і практичне значення. Вони можуть використовуватися у: науково-дослідній сфері ці результати, які в сукупності становлять цілісне знання про адміністративно-правовий механізм реалізації правової доктрини у сфері штучного інтелекту в Україні, можуть бути основою для подальшої розробки відповідних проблем; галузі правотворчості висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані для підготовки й уточнення низки законодавчих та підзаконних актів у сфері адміністративно-правового

регулювання сфери штучного інтелекту в Україні; правозастосовній діяльності використання одержаних результатів дозволить підвищити ефективність процесів і процедур організації та здійснення правового забезпечення штучного інтелекту в Україні; освітньому процесі матеріали дисертації доцільно використовувати при підготовці підручників та навчальних посібників із дисциплін «Адміністративне право», «Інформаційне право», «Цивільне право», тощо

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення та результати дисертації викладено в сімнадцяти статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук, трьох статтях, опублікованих у виданнях, які включені до наукометричних баз даних Web of Science та Scopus, семи працях апробаційного характеру.

Наукові публікації дисертанта свідчать про його послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання на протязі 2019-2023 років. У публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційної роботи.

Також слід зазначити, що результати дисертаційного дослідження достатньо апробовані.

Оформлення дисертації. Дисертація Ю.І. Тюрі оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленої дослідження. Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю.

Після ознайомлення із матеріалами дисертаційного дослідження, а також рефератом дисертації слід зазначити, що реферат дисертації повністю відображає зміст основних положень дисертації.

У цілому позитивна оцінка проведеного дисертаційного дослідження не виключає можливість та необхідність *зазначити про певні зауваження, що можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації.*

1. Загальне позитивне враження від рецензованої праці дещо знижують характеристика стану наукової розробленості теми – авторка відзначила різних вчених різних часів, тоді як хотілося б побачити внесок зарубіжних науковців. У дисертації відсутній перелік умовних скорочень, що є допустимим, проте у тексті роботи окремі загальноприйняті скорочення вживаються по-різному; іноді зустрічаються помилки у іменах та по-батькові окремих вчених та ін.

2. Більш чіткого формулювання потребує твердження авторки, винесене у елементи наукової новизни, у якому зазначається, що дисертанткою «удосконалено ... розуміння поняття штучного інтелекту як здатності технологічної програмної системи досягти будь-якої складної мети за допомогою процесів, порівняних із когнітивними процесами людини, розпізнавання різних задач та моделювання ситуації для досягнення запрограмованої мети». В той же час, зі змісту дисертації важко чітко зрозуміти, у чому ж полягає згадане вище удосконалення, що ж саме нового привнесено авторкою у згадане вище питання.

3. Послідовність та системність здійснюваного дисертанткою дослідження практики адміністративно-правового забезпечення штучного інтелекту в закордонних країнах дозволило встановити особливості формування нової доктрини лідерства Сполучених Штатів Америки та ЄС у сфері штучного інтелекту, проаналізувати правові доктрини у сфері штучного інтелекту держав Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Разом із тим, таке дослідження не забезпечене здійсненням наукового пошуку на засадах юридичної компаративістики з відповідним групування законодавства країн за критерієм їх належності до тієї чи іншої правової системи (за винятком держав Азіатсько-Тихоокеанського регіону).

Дійсно, у даному контексті очевидною є перспектива переймання прогресивного зарубіжного досвіду, при цьому, врахувавши українські традиції державотворення. Проте, тільки окремі країни згадуються здобувачкою? Чому обрані лише вони? Такий підхід демонструє скоріше безсистемність у тих їх частинах, які стосується означеної проблеми.

4. У Розділі 4 «Стратегічні напрями дослідження правової доктрини у сфері штучного інтелекту» авторка наводить цікаву низку висловлювань науковців, подекуди називає слушні пропозиції, але не завжди відстоює свою позицію та вступає у наукову дискусію з фахівцями. На мою думку, саме у цій частині можна було б використати існуючу інформаційну та емпіричну базу, яку як зазначено в роботі, становлять відомості щодо особливостей застосування штучного інтелекту в Україні та світі, їх кількісних та якісних показників, опубліковані дані щодо впливу штучного інтелекту на різні сфери суспільної діяльності. Які конкретно статистичні дані використовувались і для чого? Чи були вивчені справи про адміністративні правопорушення, пов'язані із порушенням авторського права? В інформаційній та емпіричній базі дослідження не наведено дані про опитування різних фахівців. Також привернула увагу відсутність актів про впровадження отриманих результатів у різні сфери.

В цілому зроблені зауваження слід розглядати як запрошення дисертантки до подальших наукових досліджень та дискусій і вони не є свідченням неповноти або хибності результатів дисертації.

На підставі викладеного вважаю, що дисертаційне дослідження Тюрі Юлії Іванівни «Адміністративно-правовий механізм реалізації правової доктрини у сфері штучного інтелекту в Україні» є завершеним монографічним дослідженням, яке виконане на належному рівні і відповідає вимогам, що пред'являються по подібного роду робіт. За актуальністю обраної теми, рівнем проведеного дослідження, ступенем обґрунтованості наукових положень, сформульованих висновків і рекомендацій, достовірністю і новизною, повнотою викладу в опублікованих працях, представлена робота відповідає вимогам, що пред'являються до докторських дисертацій відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Про порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», основним вимогам до дисертацій та іншим керівним документам Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України, а Тюрю Юлію Іванівну заслуговує

на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

**Проректор Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Руслан СЕРБИН